

775 JAAR STADSRECHTEN

1248 OMMEN 2023

OMMEN JUBELT - 1948

t.g.v. Ommen 700 Jaar Stadsrechten
tekst B.J. Jonink - muziek W. van Hartingsveldt

In Salland ligt een plekje grond,
dat Ommen wordt genoemd
Door zijn natuurschoon
wijd en zijd bekend
en steeds geroemd
Waar ieder graag terugkomt
als hij eenmaal heeft geleerd
Dat deze plek hem biedt,
wat hij tot dusver heeft ontbeerd.
Wij hopen, dat dat plekje grond
voor rampen blijft gespaard
De plek, die ons meer dierbaar is
dan ied're plek op aard
En komt het ooit in later tijd
in moeit' of ongerief
Wij zullen 't niet verlaten want:
Wij hebben Ommen lief.

Beste lezer,

U heeft een bijzonder boekje in handen. Een bewaarexemplaar, dat een samenvatting geeft van een historisch feestjaar. De viering van 775 jaar stadsrechten ging in Ommen gepaard met uiteenlopende activiteiten voor jong en oud. Geschiedenis, cultuur, muziek, sport en bewegen; het kwam allemaal samen én we beleefden het samen.

Veel festiviteiten heb ik van dichtbij mee mogen maken. Van de start van het feestjaar met het ontbijt voor Ommenaren tot de reünie voor oud(e) Ommenaren. En van het middeleeuwse feest op 17 juni tot het spektakel op 25 augustus waarbij het stadsbestuur de stadsrechten nogmaals ontving van bisschop Otto.

Wat me elke keer weer opviel was het plezier van alle betrokkenen. Mensen die genoten van het onderlinge contact, mensen die volledig opgingen in de verhalen en voorstellingen. Met als gemene deler: de trots en de liefde voor Ommen. Dat was mooi om te zien.

Tot slot wil ik graag mijn dank uitspreken naar de stichting 775 jaar stadsrechten Ommen. Wat zij met alle vrijwilligers hebben georganiseerd, is indrukwekkend. Het was veel, gevarieerd, buitengewoon en gedenkwaardig. Met dit boekje geniet u nog even na. Veel plezier daarbij.

Hans Vroomen
burgemeester

1248 OMMEN 2023

Reier en Aart

1. Leven aan de Vecht

‘Wat sta jij in de verte te staren? Verwacht je iemand?’

Reier schrikt op. Naast hem duikt Aart op.

‘Ik sta nog even van mijn rust te genieten, nou goed?’

Aart kijkt Reier verbaasd aan.

‘Van je rust? Wat heb je voor wilde plannen dan?’

Reier zucht. ‘Vader heeft de akker bijna omgeploegd dus kan er bijna gezaaid worden.’

‘Dat kan morgen ook!’

Reier neemt een aanloopje en springt over een smalle sloot. ‘Kom, loop mee, we gaan even naar de rivier.’

Reier aarzelt. Wat zullen ze thuis zeggen als hij ineens verdwenen is. Aart heeft makkelijk praten, maar van hem wordt verwacht dat hij zijn vader helpt op de boerderij. Het ploegen, het eggen, het zaaien, het komt allemaal neer op de mannen in huis. En ze zijn maar met z’n tweeën.

‘Kom je nog? Zeg maar tegen je vader dat je naar het vee bij de Vecht bent gaan kijken.’

Reier schiet in de lach. ‘Jij hebt overal een antwoord op!’

‘Dat komt omdat ik het leven niet zo zwaar opneem. Er is nog tijd genoeg om te werken. Vandaag schijnt de zon.’

‘Maar wanneer ik straks geen rogge ga zaaien, heb jij straks geen brood.’

‘Dat zien we dan wel weer!’

Reier zucht en besluit dan zijn vriend te volgen. Even maar, hij zorgt dat hij weer op tijd bij de boerderij terug is. De twee jongens lopen samen door het weiland in de richting van het water. Daar, net voorbij de bocht, ziet Reier hun twee koeien lopen. Maar Aart loopt de andere kant op, stroomafwaarts.

‘Denk jij er wel eens aan om weg te trekken van hier? Stroomafwaarts?’

Reier kijkt Aart verbaasd aan. ‘Nee. Ik heb het hier goed, zou het ergens anders beter zijn? Daar moet ik ook zaaien en oogsten, vee drijven, daar zal niet veel veranderen.’

‘Maar vraag je je dan nooit af hoe het in andere oorden is? Hoe de mensen daar zijn? Kijk nou naar de handelaren die hier langstrekken. Die trekken dagenlang van oost naar west om goederen af te leveren, handel te drijven en trekken dan weer terug. Zou je nooit met hen mee willen?’

Reier schudt zijn hoofd. Nee, eigenlijk heeft hij zich nooit afgevraagd hoe anderen wonen en werken. Hij neemt het leven zoals het komt en samen met zijn vader en moeder heeft hij over het algemeen een tevreden en rustig bestaan. Ze hebben een dak boven hun hoofd en hebben voldoende te eten.

‘Kijk nou!’ Aart graait in het gras en zwaait met een voorwerp in de lucht. ‘Dit hier is het antwoord. Deze punt wijst naar avontuur.’

Reier loopt op hem af en pakt het metalen voorwerp uit Aarts hand.

‘Wat is dat?’

‘Geen idee, maar het wees in de richting van het water. Dat is de richting die ik moet volgen.’ Reier schiet in de lach en geeft Aart een stevige duw waardoor hij omvalt. ‘Jij op avontuur! Je kan niet eens op je benen blijven staan!’

In 2023 vieren we dat bisschop Otto III 775 jaar geleden stadsrechten aan Ommen gaf. Wat hield dat eigenlijk in? Waarom kreeg Ommen stadsrechten en wat veranderde er toen allemaal?

In de Middeleeuwen bestonden dorpen eigenlijk nog niet, maar woonden mensen in verspreide boerderijen. Men leefde van de opbrengst van het land en van de visserij. In het gebied wat wij nu Ommen noemen, zal dat niet anders zijn geweest. Langs de Vecht lag vruchtbare grond waarop de boeren graan konden verbouwen en vee konden laten grazen en in de rivier werd gevestigd. Ook lag er in de Vecht een ondiepe plek, waardoor je daar de rivier makkelijk kon oversteken. In de tijd dat er niet veel bruggen waren was dat gemakkelijk. Zo werd het toenmalige 'Umme' een belangrijke plek voor handelaren en reizigers.

Ommen lag op een belangrijke plek aan een handelsroute vanuit het Duitse graafschap Hessen. De kooplieden uit dit graafschap trokken met paard en wagen over de Hessenweg naar Ommen. Eenmaal in Ommen konden de kooplieden de weg vervolgen naar de Hanzestad Zwolle of via de oversteekplaats in de Vecht naar het zuiden, richting Deventer. Om onderweg te kunnen eten en slapen stonden er langs de Hessenweg verschillende herbergen. Een van de oudste herbergen langs deze route heette 'De Hongerige Wolf', ten oosten van Ommen.

De naam Hessenweg kom je nog steeds tegen in Ommen en ook de Hongerige Wolf is nog terug te vinden.

In de muren van de kerk aan het Kerkplein kan je nog altijd de donkerbruine oerstenen terugvinden, die bij de herbouw van de kerk opnieuw gebruikt zijn.

Op een hoger gelegen stuk grond, vlak bij de doorwaadbare plaats in de Vecht werd in de loop van de twaalfde eeuw een kerk gebouwd. Het eerste gebouw zal van hout zijn geweest maar al snel werd er een stenen kerk gebouwd. Daarvoor gebruikte men de zogenaamde oerstenen, ijzerhoudende stenen. Later werd de kerk herbouwd met Bentheimer zandsteen uit Duitsland, die via de Hessenweg naar Ommen werd gebracht. Rondom de kerk vestigden zich de eerste ambachtslieden, een smid, een leerlooier, een pottenbakker. En zo ontstond er midden tussen de boerderijen een klein dorp.

In oude geschriften is terug te vinden dat in 1238 de bisschop van Utrecht zich bemoeide met de kerk in Ommen. Hij zorgde ervoor dat een deel van de opbrengst van deze kleine kerk werd geschonken aan de veel grotere kerk in Utrecht. Maar kon dat dan zomaar? Ja, dat kon. Om uit te leggen waarom, moet je iets meer weten hoe ons land toen bestuurd werd.

Het Nederland zoals wij het nu kennen, bestond rond 1200 nog niet. Het gebied was toen verdeeld in een aantal gebieden die geleid werden door landheren. Dat konden mensen van adel zijn, maar ook bijvoorbeeld een bisschop of een andere kerkelijk leider. Die landheren hadden grote stukken land in hun bezit waar ze het voor het zeggen hadden. In Utrecht zat een bisschop die heel veel land in eigendom had. Hij bezat het Sticht, wat ongeveer zo groot was als de huidige provincie Utrecht en verder doorliep tot aan de IJssel. En hij bezat het Oversticht, het gebied over de IJssel, ongeveer het huidige Overijssel en Drenthe.

De landheer leefde van de opbrengsten van zijn land. De boeren, ook die rondom Ommen, pachtten hun grond van de landheer en betaalden daarvoor met een deel van de opbrengst van het land. Ook de ambachtslieden en de rondtrekkende kooplieden moesten een deel van hun inkomsten afdragen aan de landheer. Verder had de bisschop van Utrecht in Ommen een zogenaamde veerstal. Wanneer je deze veerstal passeerde moest je tol betalen aan de landheer. In ruil voor deze inkomsten zorgde de landheer dan voor bescherming tegen opstandelingen en indringers uit vijandelijke gebieden.

In 1227 ging het mis. Een grote groep opstandige Drenten kwam in opstand tegen hun landheer, bisschop Otto II van Utrecht. Bisschop Otto II verzamelde zijn troepen en ging op weg naar Drenthe. Hij trok via de Hessenweg langs Ommen, verder noordwaarts. Ook liet hij een deel van zijn bevoorrading via de Vecht vervoeren. De landheer had natuurlijk veel meer wapens, maar de Drenten bleken slimmer. Zij lokten de landheer en zijn troepen in de buurt van Ane naar een moeras. Het leger van de landheer zakte weg in de modder, bisschop Otto II werd vermoord en de Drenten leken de strijd te winnen.

In Ane, vlak bij Gramsbergen, staat nog altijd een monument dat herinnert aan de Slag bij Ane van 1227.

Enkele jaren later werd bisschop Otto III landheer van het Sticht en het Oversticht. Hij deed zijn best vrede te sluiten met de opstandige Drenten. Dat lukte hem. Maar om de vrede te bewaren, zocht hij naar mensen die hem steunden. Die vond hij in Ommen. Bisschop Otto III realiseerde zich dat Ommen op een belangrijk kruispunt van handelswegen en de Vecht ligt. Daarom wilde hij de Ommenaren graag te vriend houden. En de Ommenaren wilden graag bescherming tegen de Drenten die helemaal niet zo ver weg wonen.

“Otto, door de genade Gods bisschop van Utrecht, aan allen die dit zullen lezen, maken wij bekend, dat wij aan alle tegenwoordige en toekomstige inwoners van onze stad Ommen goedgeunstig dezelfde vrijheid hebben verleend als de inwoners van onze steden Deventer, Zwolle en Kampen van ons genieten.” Met deze woorden verklaarde bisschop Otto III op 25 augustus 1248, dat Ommen stadsrechten kreeg. Vanaf dat moment mocht Ommen zelf een bestuur aanwijzen en hoefden de inwoners minder belasting te betalen. Ook konden zij zich zelf verdedigen tegen aanvallers. Om hierbij te helpen liet bisschop Otto III een houten omheining om de nieuwe stad bouwen. In deze houten stadsmuur kwamen drie poorten: de Bruggepoort, de Ariërhoort en de Varsenerpoort.

De namen Varsenerpoort en Ariërhoort zijn nog terug te vinden in Ommen. En op de hoek van de Gasthuisstraat/ dr. Van Raaltestraat ligt een steen die onderdeel is geweest van de Ariërhoort.

De inwoners van de stad Ommen hadden burgerrechten. Burger van Ommen werd je doordat je in Ommen geboren werd of doordat je burgerrechten had gekocht. Je kreeg dan het recht om binnen de poorten van de stad te wonen waar het natuurlijk veiliger was dan daarbuiten. Ook mochten burgers binnen de muren van de stad handel drijven en een markt organiseren. Ze mochten, zonder te betalen, gebruik maken van de Vechtbrug en ze mochten hun vee laten grazen op de weilanden dichtbij de stad. Maar burgers van Ommen hadden niet alleen rechten, ze moesten ook een tegenprestatie leveren. Zo moesten ze helpen bij het wachtlopen en moesten ze, als het nodig was, de stad verdedigen met speren, zwaarden en handbogen.

Als stad mocht Ommen haar eigen bestuur kiezen. Ieder jaar kozen de burgers van Ommen iemand die de stad mocht besturen. De regels waar je je in de stad aan moest houden stonden heel precies opgeschreven in de zogenaamde “stadswillekeur”. Zo is in een heel oude stadswillekeur te lezen dat herbergiers op alle dagen bier mochten schenken, maar dat wijn alleen mocht worden gedronken op feestdagen. En wanneer je iemand sloeg met de vuist, kostte je dat een pond boete, maar sloeg je iemand een bloedneus, dan kostte je dat vijf pond. Iedere burger van Ommen moest een plechtige belofte afleggen dat ze zich zouden houden aan de stadswillekeur: “Ik beloof dat ik de stad naar mijn beste kunnen zal helpen onderhouden, om zodoende het beste voor de stad te doen.”

Reier en Aart

2. Leven met seizoenen

Reier leunt op zijn hark en voelt de warmte van de voorjaarszon op zijn gezicht. Hij kijkt langs de akker. De gerst is gezaaid en wanneer je goed kijkt komen de eerste groene sprietjes al boven de grond. Nu maar hopen dat het niet meer gaat vriezen. Reier houdt van deze tijd van het jaar. De kou lijkt achter de rug, de zon wint aan warmte. Het vee kan weer naar buiten. In de winter warmen de koeienlijven het huis nog wat op, maar hij is blij wanneer ze weer de wei in kunnen. Het wordt er binnen een stuk minder bedompt van.

Zijn moeder steekt haar hoofd om de hoek van de kleine boerderij.

‘Sta je weer te dromen?’

Reier lacht. Hoe hard hij ook werkt, zijn moeder lijkt alleen te kijken wanneer hij even staat te, nou ja, staat te rusten.

‘Ik rust even uit, dan kan ik jou zo helpen!’

‘Dat is niet nodig’, roept zijn moeder. ‘Jij de akker, ik de moestuin.’

Reier zag dat de voorraad winterkolen langzaam opraakte en dat er nog maar een paar pastinaken in de schuur lagen. Het wordt tijd dat er weer verse groenten uit de tuin komen. Maar laat dat maar aan moeder over. Die beschikt over groene vingers.

Terwijl Reier zijn hark pakt, ziet hij iemand langs de weg lopen. Is dat Aart? Hij tuurt in de verte. Maar dat kan toch nog niet? Wanneer de man dichterbij komt ziet Reier dat het een vreemdeling is. Een marskramer misschien, een boerenknecht van verderop. Reier herkent hem niet. Hij schudt zijn hoofd. Hoe zou

het Aart vergaan?

‘Ik ga morgen weg.’

Aart had nog wel de moeite genomen om hem te waarschuwen voor zijn
ging, maar veel tijd had hij niet gehad.

‘In de Hongerige Wolf, de herberg verderop, zijn een stel handelaren
neergestreken die morgen met hun paard en wagen verder reizen naar
Zwolle. Ik mag met ze meerijden.’

Reier had hem verbaasd aangekeken, Aart had het dus gemeend toen hij
zei dat hij wegging.

‘Wat ga je in Zwolle doen? Ken je daar de weg?’

‘Ik zie het wel, hoe moeilijk kan het zijn. Ze spreken er dezelfde taal, ik
kan de weg vragen en vragen om bier of een stuk brood.’

Ze hadden elkaar op de schouders geslagen en Aart was weggewandeld.
Hoe lang was dat nu geleden? Een dag of tien? Hoe zou Aart het maken
in grote stad? Reier zucht. Aart had altijd de grootste plannen van hen
twee. Reier kijkt om zich heen. Zou hij het ook durven? De boerderij en
zijn ouders verlaten en op reis gaan? Het rustige leven hier bevalt hem
eigenlijk wel. De seizoenen bepalen het ritme van alledag. In het
voorjaar naar buiten, in de zomer oogsten, in het najaar de slacht en in
de winter wachten op de lente. Wat heb je meer nodig?

Reier is benieuwd met welke verhalen Aart straks weer thuiskomt. Hoe
is het in de stad, het lawaai, de schepen, de handel, het gedoe. Hij zal
het wel horen wanneer Aart terugkomt. Als Aart terugkomt.

Reier en Aart

3. Gemeenschapszin

Het is gezellig druk rond de kerk. Reier loopt tussen de aanwezige mensen door, groet links en rechts bekenden, steekt zijn hand op naar zijn vader die een eindje verderop toe staat te kijken. Het is voorjaar, de zon zorgt voor de eerste warmte, de akkers zijn ingezaaid, in de tuinen beginnen de groentes te groeien. Een goed moment voor de bewoners langs de Vecht om elkaar te ontmoeten op de meent. Iedereen heeft de afgelopen winter veel binnen gezeten en het zonnige weer is een goede aanleiding om elkaar te treffen.

Hij ziet zijn moeder met een paar andere vrouwen bij elkaar staan. Hij schiet in de lach door de vurigheid waarmee ze overleggen. Hij heeft van zijn moeder begrepen dat er een molenaar in Ommen wil komen. Dat zou zijn moeder veel werk schelen, dan hoeft ze haar graan niet langer zelf te malen. Maar hij heeft ook gehoord dat anderen vinden dat het malen dan vast niet zo goed zou gaan dan wanneer ze het zelf doen. Tja, hij weet er weinig van, dit soort beslissingen laat hij aan zijn moeder over.

‘Goedemorgen Reier, hoe gaat het met je? En met je ouders?’

‘Dag Berend, prima, dank je. En met jou? Ik hoorde van vader dat het ploegen van de akker dit jaar zwaarder was dan anders.’

Berend zucht. ‘Het is de leeftijd Reier, het gaat niet meer zo vlot zoals vroeger. Maar gelukkig kan ik een beroep doen op mijn burens. Niet alleen je vader is een goede hulp gebleken, maar ook ...’

Terwijl Berend verder praat, kijkt Reier om zich heen. Tussen de mensen die op de meent samenkomen, duikt ineens een nieuw gezicht op, het gezicht van een jonge vrouw. Ze kijkt Reier strak aan. Het geeft hem een ongemakkelijk gevoel.

‘Natuurlijk Berend, ik moet verder’, valt Reier de oude man in de rede. Hij loopt in de richting waar hij de vrouw zojuist nog zag staan, maar ze lijkt in rook op te zijn gegaan. Hij ziet haar nergens meer. Terwijl Reier nog om zich heen staat te kijken, wordt hij op zijn schouder geslagen.

‘Reier, jongen, jij ook hier!’

Hij draait zich om en kijkt in het vrolijke gezicht van Aart. Aart is terug!

‘Waar kom jij vandaan? Hoe heb je het in Zwolle gehad? Ik wil heel graag alles horen, maar wacht even, ik moet eerst...’ Zoekend kijkt Reier om zich heen. Waar is ze nu gebleven?

‘Wie zoek je? Wat is er aan de hand?’

Maar Reier geeft geen antwoord. Hij kan niet eens uitleggen waarom hij zoekt naar een vrouw van wie hij alleen het gezicht en een hoofddoek zag en van wie hij helemaal niets weet. En al helemaal niet aan Aart, alsof die hem zou begrijpen.

‘Reier, jongen, wat is er aan de hand? Waar ben je mee bezig?’

Reier schudt zijn hoofd. De vrouw is verdwenen, opgelost in de menigte.

‘Laat maar. Het is niets. Vergeet het maar. Vertel me eerst alles over je reis naar Zwolle. Hoe is het je vergaan?’

13 mei

Ontbijt voor Ommenaren

Het feestjaar begint met een sportieve start. Aan de oever van de Vecht kan het publiek mee doen met een ontspannen yoga-sessie of kiezen voor een stevige workout. Aansluitend staat er voor de Ommenaren een ontbijt klaar verzorgd door de lokale bakkers.

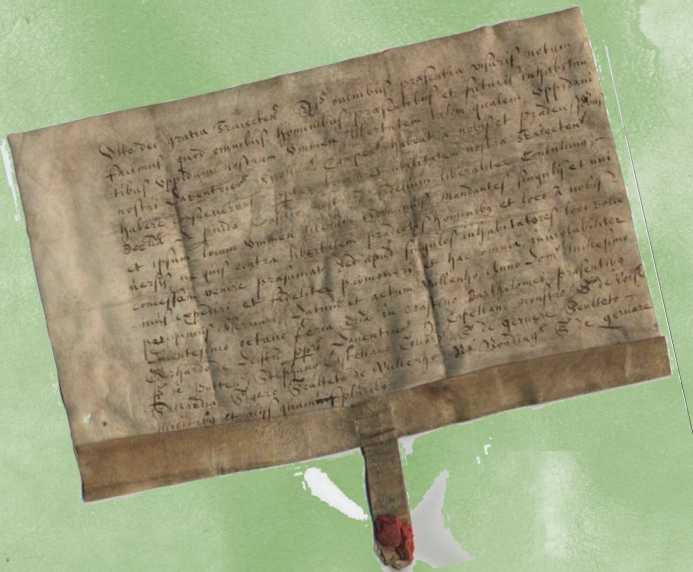

In de middag kan Ommen verkend worden. Bij het Historisch Museum start een fietstocht door de omgeving en vanaf gebouw Irene in Witharen kan worden deelgenomen worden aan een autopuzzeltocht die alle buurtschappen in Ommen aandoet. Tenslotte leiden in het centrum van Ommen stadsgidsen geïnteresseerden langs de bezienswaardigheden van de stad.

Stadsrechten

„Otto, door de genade Gods bisschop van Utrecht, aan allen die dit zullen lezen, maken wij bekend, dat wij aan alle tegenwoordige en toekomstige inwoners van onze stad Ommen goedgunstig dezelfde vrijheid hebben verleend als de inwoners van onze steden Deventer, Zwolle en Kampen van ons genieten." Met deze woorden verklaarde bisschop Otto III Ommen op 25 augustus 1248 tot stad. Als bisschop van Utrecht was Otto niet alleen kerkelijk, maar ook wereldlijk leider of landsheer van Overijssel, dat deel uitmaakte van zijn machtsgebied over de IJssel, het zogeheten Oversticht. De originele brief van de stadsrechtverlening is niet bewaard gebleven, maar wel een afschrift uit de 17de eeuw. Door de verheffing tot stad kreeg Ommen de mogelijkheid om zichzelf te besturen en zich te verdedigen tegen vijandelijke troepen. Daarmee werd de stad een zelfstandige bestuurs eenheid binnen het drostambt Salland, één van de drie bestuurlijke regio's binnen Overijssel. De stadsrechten van Ommen zijn ouder dan die van steden als Amsterdam of Rotterdam.

Ommer burgerschap

De inwoners van Ommen genoten burgerrechten en -plichten. Het burgerschap kon verkregen worden door geboorte of door aankoop. Burgers hadden het recht om binnen de stad te wonen en genoten zo bescherming tegen gevaren van buiten. Ook mochten zij handel drijven binnen de stad, vrij gebruik maken van de Vechtbrug, vee laten grazen op de stadsweiden en turf steken in de stadsgronden. Tegenover deze rechten stond dat inwoners verschillende diensten moesten vervullen, zoals wachtlopen of helpen bij de verdediging van de stad met handbogen, speren, pieken of zwaarden.

Stadswillekeur

Als stad had Ommen het voorrecht zichzelf te besturen. Jaarlijks kozen de burgers uit hun midden een stadsbestuur, dat niet alleen de openbare orde moest handhaven, maar ook zorg droeg voor de rechtspraak. De gedragsregels waar elke Ommenaar en bezoeker van de stad zich aan moest houden, waren nauwgezet omschreven in de stadswillekeur. De bewaard gebleven willekeur uit 1451 geeft een opsomming van al deze voorschriften. Zo moest "yemant, die den andere steete of sloghe mitter vust, dat hie niet en blode" een boete van één pond betalen. Maar wee degene die een ander een bloedneus sloeg, want "blodede hie, dat weer der stad vijf pont"! De herbergiers mochten het bier rijkelijk laten vloeien, maar het tappen van wijn was alleen toegestaan op de hoogtijden en kermisdagen. Daarbij moest de waard er ook nauwgezet op toezien dat zijn klanten geen spelletjes met dobbelstenen speelden, anders kreeg hij een tienvoudige boete in vergelijking met de dobbelaars zelf. Elke burger moest een eed afleggen op de stadswillekeur met de woorden: "Yc zwere dat yc der stat wilker sal helpen holden [...] nae miner macht, ender ders stat beste te doen. Dat mij God soe helpen ende al zijne hilgen." De status van Ommen als zelfstandige stad verloor in de Frans tijd aan betekenis door de invoering van de eenheidsstaat in Nederland. Maar het stedelijk zelfbewustzijn zit er bij de Ommenaren diep ingebakken. Nog altijd afficheert Ommen zich trots als heuse stad.

Reier en Aart

4. Slag bij Ane

In de dagen na de samenkomst op de meent heeft Reier nog navraag gedaan of iemand anders de onbekende vrouw ook gezien heeft. Maar niemand wist wie ze was of waar ze vandaan zou kunnen komen. Hij schudt zijn hoofd. Waarom doet hij zoveel moeite voor iemand van wie hij eigenlijk niets weet?

Berend meende dat hij de vrouw ook gezien had, maar Berend zegt wel meer. Aan de andere kant, het verhaal van Berend dat de vrouw wel eens een Drentse zou kunnen zijn, klonk best geloofwaardig. Daar heeft hij wel vaker van gehoord.

Hij herinnert zich nog goed hoe de bisschop van Utrecht voorbij Ommen trok. Dagenlang bivakkeerden zijn troepen aan de oevers van de Vecht. De kleurrijke kostuums, de blinkende harnassen, glanzende paarden en indrukwekkende wagens. Het was het gesprek van de dag geweest. Een paar dagen later gonsde het onder de boeren dat de bisschop onderweg was. Toen die eenmaal gearriveerd was, verdween het kampement en trokken ze met zijn allen door naar het oosten.

Het weer sloeg om, de akkers langs de Vecht stonden onder water. Dat was in noord-oosten niet anders geweest. Toen een paar weken later de troepen van de bisschop weer terugkwamen, was er van hun kleur en branie weinig meer over. De wagens waren kapot, de soldaten gewond, de kleding zat vol modder en van de bisschop was geen spoor meer te bekennen. Zonder te stoppen waren ze langs Ommen getrokken. Pas weken later hoorde Reier dat de bisschop in de val gelokt was en in de buurt van Ane om het leven gebracht was. De opstandige boeren hadden de bisschop een lesje

geleerd. Het verhaal ging rond dat het niet alleen de mannen waren die meevochten, maar ook de vrouwen. Dat kon Reier zich maar moeilijk voorstellen.

Eigenlijk kon Reier zich bij geen enkele opstand iets voorstellen. Aart zegt ook altijd dat hij veel te braaf is en gewoon doet wat hem wordt opgedragen. Heeft Aart ook gelijk in, maar wat moet hij dan? Zijn leven is eenvoudig, maar dat bevalt hem prima. De seizoenen bepalen zijn werkzaamheden. Hij werkt dagelijks op het land, heeft genoeg te eten, helpt waar dat nodig is en heeft ook nog tijd om langs het water te wandelen en te dagdromen. Dat Aart daar geen genoeg mee neemt, moet hij weten.

‘Ik ga het avontuur tegemoet’, zo had hij tegen Reier gezegd. ‘Wanneer ik hier blijf, verandert er nooit wat. En dit is niet het leven dat ik wil leiden’ En zo was Aart weer vertrokken. Dit keer zou hij langer wegblijven. In Zwolle had hij kennis gemaakt met leden van de Hanze en had hij een plek aan boord van een van de schepen weten te bemachtigen. Bij het afscheid had Reier gevraagd of hij ooit nog terug zou komen.

‘Dat weet ik niet’, had Aart geantwoord. ‘Dat hangt van de wind af.’

Reier en Aart

5. Feest in Ommen

Reier loopt langs de Vecht. Aan de overkant blikkert de zon op glimmende harnassen van de ridders. Die zijn opnieuw neergestreken aan de oevers van de Vecht. De muziek waait over het water, hij denkt zelfs de paarden te horen snuiven. Hij laat zich langzaam in het gras zakken. Het zijn de troepen van de bisschop van Utrecht die opnieuw in de buurt van Ommen zijn neergestreken. Zonder geweldadige bedoelingen, zo gaat het verhaal. Ze zouden dit keer de omgeving langs de Vecht en de Regge willen inspecteren.

Ommen ligt natuurlijk ook heel strategisch. De doorwaadbare plaats in de rivier wordt niet alleen door de lokale bewoners gebruikt. Ook voor handelaren en marskramers is deze plek belangrijk. En wanneer de reis te lang gaat duren, dan zijn er genoeg herbergen om te rusten en een maaltijd te gebruiken. Reier plukt een lange grashalm en steekt hem in zijn mond. De drukte die er rond Ommen zo vaak heerst, laat hij meestal aan hem voorbij gaan.

‘Reier, dromer, sta op en ga met ons mee!’

Ja, hij hoort het wel, maar hij blijft nog even liggen.

‘Je hoort me wel, kom op. We gaan naar de meent, daar is het een drukte van belang. De troepen van de bisschop zijn er en er is van alles te zien en te doen.’

Met tegenzin staat Reier op.

Hoe dichter ze bij de kerk hij komen, hoe drukker het wordt. Het zijn niet alleen de inwoners van Ommen die zich hier verzameld hebben. Hij ziet soldaten, muzikanten, een vuurspuwer doet een gejoel opstijgen uit het publiek. Dan schiet hem ineens iets te binnen. Zijn ogen schieten langs de mensen. Zou het kunnen dat zij er ook is? Daar in de menigte? Zijn hart bonst in zijn keel wanneer hij haar opmerkt. Hij haalt een keer diep adem, trekt zijn schouders naar achter en loopt nonchalant in haar richting. Ze glimlacht wanneer ze hem ziet aankomen.

‘Hallo, ben jij er weer, ik ben Reier en mag ik vragen wie ben jij?’

Hij kijkt verschrikt naar het vrolijke gezicht voor hem. Wat zegt hij nu allemaal? Maar de jonge vrouw schiet in de lach.

‘Ik ben Janna. Ik heb je al eens eerder gezien. Leuk om je nu te spreken.’

Reier weet niet wat hij moet antwoorden. Waarom krijgt hij juist nu zo’n droge mond? Janna legt een hand op zijn mouw.

‘Ik kom van ergens anders, ik ben wat je noemt een vreemde. Maar maak je geen zorgen, ik kan best aardig zijn.’

‘Daar twijfel ik helemaal niet aan. Wat brengt je vandaag naar Ommen?’

‘Ik wilde de troepen van de bisschop nog wel eens zien. Ik hoorde dat ze deze dagen weer in Ommen waren.’

En terwijl Reier naarstig nadenkt over een volgende zin loopt Janna weg en verdwijnt weer in de menigte. Voor hij er erg in heeft is ze weer verdwenen. Maar hij weet nu wel haar naam.

17 juni Middeleeuws Ommen

Het centrum van Ommen is veranderd in een middeleeuws feestterrein met vuurspuwers, jongleurs en verhalenvertellers. Aan de oever van de Vecht is een middeleeuws kampement opgebouwd met oude ambachten, boogschutters en andere lieden. Zo ervaren we de sfeer van 775 jaar geleden.

17 juni Verbind Ommen

Maar er is meer te doen in Ommen. In Vilsteren wordt de boerenmarkt gehouden, Lemele organiseert haar traditionele zeskamp-feesten, in het bezoekerscentrum in Besthmen worden creatieve workshops aangeboden en in Arriën is het bierdoppenfestival van Dicky Buitenhuis neergestreken. Een hop-on-hop-off bus zorgt voor een letterlijke en figuurlijke verbinding.

Reier en Aart

6. Ontmoeting met Janna

Het is druk op de meent. Reier baant zich een weg door de menigte. De troepen van de bisschop zijn weer vertrokken en even was de rust weergekeerd. Maar nu staat de jaarmarkt op het punt van beginnen en is het weer een drukte van belang op het marktplein. Marktkoopliden van heinde en ver verzamelen zich in Ommen. Er wordt vee verhandeld en muzikanten zorgen voor het nodige vertier.

Reier geniet van deze periode tussen de drukte van het zaaien en het oogsten. De natuur doet op dit moment het meeste werk. Dit is dan ook de tijd om elkaar te ontmoeten en samen op te trekken. Er wordt een hand op zijn schouder gelegd. Wanneer hij zich omdraait kijkt hij in het lachende gezicht van Janna. Reier bloost en weet niet wat hij moet zeggen. Hij stamelt wat onsamenhangende zinnen en Janna lacht nog harder. Nu weet hij helemaal niet meer uit zijn woorden te komen.

Janna wijst naar een rustig plekje en terwijl ze die kant op lopen regelt ze twee borden soep en twee pullen bier. Reier ziet het met verbazing aan. Hij ziet de vrouwen in zijn omgeving niet vaak zo het initiatief nemen

‘Wat brengt je nu naar hier? Waar kom je nu vandaan?’, vraagt Reier wanneer hij weer bij zinnen is gekomen.

‘Ik kom van verderop, van de Drenten.’

‘Die van de ontmoeting met de bisschop’, lacht Reier

‘Tja’, antwoord Janna met een twinkeling in haar ogen.

‘Dat liep voor hem niet zo niet goed af.’

Reier herinnert zich de aftocht van de troepen van de bisschop een paar geleden nog maar al te goed.

‘Je helpt elkaar vooruit, ieder op zijn eigen manier. Je zorgt voor elkaar, zo goed als je dat kan. Maar je bent niet ineens belangrijker dan een ander. Je kunt een ander niet eens kleineren of je wil op leggen. Alleen maar omdat iemand dat ooit zo bedacht heeft? Nee, dat wil er bij mij niet in. Dan word ik boos. En ik niet alleen...’

Reier kijkt vol bewondering naar de strijdlustige Janna. Die zorg voor elkaar, daar herkent hij veel in. De buurman helpen met zaaien, de buurvrouw verderop helpen met het herstel van haar huis.

‘Heb jij meegevochten met de Drenten om de bisschop te verslaan?’
Reier durft het bijna niet te vragen, zo ongeloofwaardig lijkt het hem.

Janna lacht. ‘Laten we het er op houden dat ik mijn mannetje heb gestaan.’

Reier schudt zijn hoofd.

‘Dat begreep niet iedereen, jij ook niet zo te zien. Ik vind dat ik niet anders kon. Maar sindsdien...’ Janna’s blik verandert, peinzend kijkt ze voor zich uit. ‘Nou ja, het is niet anders. Ik vind wel weer een thuis.’

Reier staat op om twee nieuwe pullen bier te gaan halen. Hij laat hij de woorden van Janna op zich inwerken. Wat is er met de mensen om hem heen aan de hand? Aart is vertrokken, op zoek naar het avontuur. Janna volgde haar hart en voelt zich verlaten. En hij, wat zegt dat over hem?

Moet hij ook andere wegen gaan verkennen? Wanneer hij terugloopt, is Janna weer verdwenen

Reier en Aart

7. Geruchten

Het gonst op de markt. 'Heb je het al gehoord?' 'Wat vind je d'r van?' 'Waarom moet dat dan?' 'Wat kunnen we er tegen doen, niets toch?'

De bisschop van Utrecht, de landheer van het Oversticht, degene die het voor het zeggen heeft rond hun Vecht, die bisschop heeft besloten om de opbrengst van de kerk, het hart van hun gemeenschap, om die opbrengst te vorderen. Hij stuurde een van zijn mannen met de boodschap. De beste man kwam met ingewikkelde stukken en keek er erg moeilijk bij. Vanuit de gemeenschap klonk een boel gemor. Maar wat konden ze beginnen?

De bisschop van Utrecht is hun landheer. Ze betalen jaarlijks pacht om het land te mogen bewerken. Ze moeten hem betalen wanneer ze de Vecht willen oversteken. En in ruil daarvoor biedt de bisschop hen bescherming. Dat klinkt als een logische wederdienst. Maar dit?

Reier denkt terug aan Janna en haar verhalen over de opstand tegen de bisschop. Zo'n vaart lijkt het hier niet te gaan lopen. Blijkbaar zijn de inwoners hier minder opvliegend dan de Drenten. Laatst was er nog een opstootje tussen twee boeren. Onenigheid over de verdeling van de opbrengst van de gemeenschappelijke akker. Het ging er fel aan toe, maar na twee dagen zaten de kemphanen weer samen aan het bier en was het conflict opgelost.

Reier kan zich weinig bij dergelijke ruzies voorstellen. Hij bewaart altijd zijn kalmte. Hij leeft met het ritme van de seizoenen. In het voorjaar wordt er gezaaid, in de zomer komt men samen en wordt er geoogst. In het najaar wordt er geslacht en trekt men zich langzaam terug in hun huizen om het volgend voorjaar weer tevoorschijn te komen. Het is een eenvoudig leven waarin je goed bent voor jezelf en omkijkt naar een ander. Voor Aart bood een leven als dit geen uitdaging, hij trok de wereld in. Janna koos voor weerstand met alle gevolgen van dien. En Reier? Noem hem saai, noem hem behoudend. Maar uiteindelijk heb je elkaar toch nodig vroeg of laat. En dan kan je elkaar maar beter goedgezind zijn.

Nee, dit eenvoudige leven aan de Vecht past hem. Langzaam loopt hij terug naar de boerderij van zijn ouders.

19-20 augustus

Spektakel aan de Vecht

Aan de oever van de Vecht wordt voor de tweede keer een kampement opgebouwd, dit keer met materieel van zo'n 75 jaar geleden. Het schijngevecht op de Vecht levert een indrukwekkend schouwspel op.

Reier en Aart

8. De Bisschop

Rond de kerk is iedereen in rep en roer. Op de meent klitten groepjes mensen samen, even verderop slaan een paar boeren van verderop het tafereel gaande. Over de markt lopen drie herauten. Hun rode jassen glanzen in de zon. De stadsomroeper heeft zich al bij hen gevoegd. Morgen komt bisschop Otto naar Ommen met een belangrijke boodschap. En als Reier het goed begrijpt heeft hij dit keer het beste voor met de bewoners langs de Vecht.

De volgende dag loopt Reier in de richting van de Vecht. Het staat er al vol met mensen. Iedereen groet elkaar vrolijk. Langzaam wringt Reier zich door de menigte naar voren. Zijn zachtaardig karakter komt hem juist nu van pas en voor hij er erg in heeft staat hij vooraan. In de verte ziet hij de bisschop met zijn gevolg aankomen. De felle kleuren van hun kostuums steken helder af tegen het groen en blauw van het landschap. Hij voelt een rare spanning langs zijn rug omhoog kruipen. Wat gaat er gebeuren?

“Otto, door de genade Gods bisschop van Utrecht, aan allen die dit zullen lezen...” begint de heraut van de bisschop luidkeels voor te dragen. Reier schiet in de lach. Allen die dit zullen lezen? Alsof er veel mensen in Ommen zijn die hebben leren lezen. Aan allen die dit voorgelezen wordt, dat past beter. Hij krijgt een por in zij zijn.

‘Ssst’, wordt hem toegeblazen.

‘... maken wij bekend, dat wij aan alle tegenwoordige en toekomstige inwoners van onze stad Ommen...’

Hoort Reier het goed? Stad Ommen? Hij weet dat Zwolle een stad is, daar is Aart naar toe getrokken. Maar Ommen? Is Ommen nu ook een stad geworden?

‘...goedgunstig dezelfde vrijheid hebben verleend als de inwoners van onze steden Deventer, Zwolle en Kampen van ons genieten.’ De heraut laat even een stilte vallen en er gaat een luidkeels gejuich op. Bisschop Otto III slaat het tafereel rustig gade. Reier heeft het dus inderdaad goed gehoord. Ommen heeft stadsrechten gekregen. Vanaf nu heeft Ommen het recht om zichzelf te verdedigen tegen de vijand en mag het zelf zijn eigen bestuur kiezen. Binnen de stadsmuur mogen de Ommenaren zelf handeldrijven. Ommen is vanaf nu minder afhankelijk van de bisschop. Het kan niet anders of er gaat binnenkort veel veranderen.

Het gejuich is langzaam verstomd maar de feestvreugde hangt nog in de lucht. Dan ineens duikt Janna weer op. Reier wil naar haar toelopen en zijn enthousiasme over de toezegging van de bisschop met haar delen. Maar de verbeterde trek in het gezicht van Janna doet hem twifelen. En voor hij het weet is ze weer verdwenen. Reier schudt zijn hoofd. Wat moet hij toch met haar? Dit keer staat hij er niet te lang bij stil. Het is voor het eerst feest in de stad en op de markt staat een uitgebreide maaltijd klaar voor iedereen die wil aanschuiven. Dat laat Reier zich niet ontzeggen!

25 augustus

De bisschop komt!

Vandaag is het precies 775 jaar geleden dat Ommen haar stadsrechten uit handen van bisschop Otto III ontving. We verwelkomen de bisschop vandaag met kanonschoten en gaan onder begeleiding van middeleeuwse muziek naar de katholieke Brigittakerk.

25 augustus

Ommen krijgt stadsrechten

In de kerk vindt een programma plaats waarin de geschiedenis van Ommen nog eens belicht wordt. De bisschop overhandigt het stadsbestuur nogmaals de stadsrechten en we sluiten af met een gezamenlijk gezongen Ommer lied en een middeleeuwse maaltijd.

Komt in drommen naar Ommen

Natuurschoon nog altijd een goede reden om naar Ommen te komen. Zeg dat je uit Ommen komt en er is altijd wel iemand die er ook is geweest of iemand kent die er vakantie hield. Nog altijd komen de toeristen in drommen naar Ommen – om te genieten van de natuur, van de Vecht en om te overnachten op een van de vele campings – Ommen is altijd een begrip geweest onder de kampeerders.

Wist je dat je na de tweede wereldoorlog in Ommen een kampeerpaspoort kon halen? Op het ANWB-kampeerterein de Anna's Hoeve aan de Vecht leerde je de kneepjes en de omgangsregels van het kampeervak. Tot 1974 haalden duizenden mensen op deze unieke locatie hun kampeer-paspoort, waarmee je dan op speciale kampeerterrainen van de ANWB terecht kon. Kom daar nu nog maar eens om!

Kampeerders waren niet de enige 'vreemden' die naar Ommen kwamen. Voermannen reden eeuwenlang met hun handelswagens in een rechte lijn vanuit Duitsland langs Hardenberg, Ommen en Dalfsen naar Zwolle en verder. De hessenwagens hadden een bredere spoorbreedte dan de gangbare wagens in Nederland. Om te voorkomen dat ze de bestaande zandwegen kapot zouden rijden, werd er voor hen ten noorden van de Vecht een eigen handelsroute aangelegd. Om de reizigers van hun natje en droogje te voorzien werden er op de uitgestrekt heidevelden verschillende herbergen opgericht, waaronder die van de Hongerige Wolf.

Ging alle handel dan langs Ommen heen?

Sprekers:

Herma Brinkhuis en Ellen van der Veen - Ommer Bissingh

Echt niet! Sinds mensenheugenis is het op de tweede dinsdag van juli een drukte van belang in Ommen, tijdens de jaarlijkse Bissingh. Er zijn al beschrijvingen van een Bissingh uit 1557. De Vecht lag toen vol met schepen die handelswaar aanvoerden. Er was van alles te koop. In de 19de eeuw groeide de markt uit tot een driedaags festijn. Op zondagavond na kerktijd liepen de herbergen al vol. Op maandagochtend om 11 uur luidde het Bissinghklokje op het stadhuis de jaarmarkt in. Op maandag werd de linnenmarkt gehouden, op dinsdag de jaarmarkt en op woensdag de veemarkt. Vandaag de dag speelt de handel een veel kleinere rol, maar is de Bissingh vooral een toeristische trekpleister en worden er in totaal acht Bissinghdagen georganiseerd. Nog altijd komen de mensen in drommen naar Ommen!

Ommen als inspiratiebron

Ten zuiden van de Vecht vind je nog altijd een groot, aaneengesloten natuurgebied met een hele bijzondere geschiedenis. In de 14de eeuw liet roofridder Evert van Essen in Eerde al een versterkt huis bouwen. Hij terroriseerde de omgeving en in 1380 vond de Utrechtse landheer het genoeg en liet zijn rovershol platbranden. In 1715 liet Johan Werner van Pallandt op dezelfde plek een kasteel bouwen. In 1913 kwam het kasteel en de omliggende landerijen in handen van de toen 23-jarige Philip Dirk van Pallandt.

Sprekers: Machteld en Werner Oudshoorn, kleinkinderen van Philip van Pallandt

Dat was onze grootvader! Hij kwam uit Den Haag naar Ommen en had geen ervaring hoe hij met het landgoed ter grootte van – voetbalvelden om moest gaan. Hij besloot de bossen open te stellen voor het publiek, iets wat in die tijd heel ongebruikelijk was.

Ook haalde hij de padvinderij naar Ommen. Die had hij in Den Haag leren kennen en hij was erg onder de indruk van de doelstelling van de oprichter Baden-Powell. Er kwam een terrein aan de Regge – dat is er nog steeds – en op Gilwell Ada's werden vanaf 1923 leiders-cursussen naar Engels voorbeeld gegeven. Het is nog altijd een van de grootste Europese scoutingterreinen en het bestaat dit jaar 100 jaar!

Op de Besthemerberg werden vanaf 1924 jaarlijks Sterkampen georganiseerd, georganiseerd door de Orde van de Ster van het Oosten. Men droomde van een nieuwe geestelijke wereldorde op basis van de kernwaarden uit de westerse en oosterse religies. Aan het hoofd stond Krishnamurti die bewondering oogstte met zijn indruk-wekkende toespraken bij het kampvuur. De kampen werden tot 1938 georganiseerd en werden door duizenden vanuit de hele wereld bezocht.

Mijn grootvader bleef zich een leven lang inzetten voor zijn idealen. Zo realiseerde hij onder andere in Ommen eind jaren twintig de eerste sociale woningbouw en een Montessori kleuterschool, was er in Ommen voor de Tweede Wereld-oorlog al een vegetarisch pension en hij koos er heel bewust voor om zijn landgoed niet in kleine delen te verkopen. Hij was niet op zoek naar financieel gewin maar koos voor natuurbehoud. En daar kunnen we tot op de dag van vandaag van genieten!

Ommen in opstand

Wat moet het heerlijk wonen zijn in een omgeving die zo inspirerend en vredelievend is. Alsof het altijd zo geweest is. Vast niet. In het begin van de tachtigjarige oorlog nam de hertog van Alva zijn intrek in Ommen. Hij legerde zijn troepen rondom de Varsenerpoort en trok vervolgens door naar Groningen om daar het rebellenleger van Willem van Oranje te bestrijden. Zo'n vijftig jaar later, in 1622 werd Ommen overvallen door de Spanjaarden en twee jaar later brandde Ommen helemaal plat. Een drama. En wat dacht je van de Ommerschans – in de tachtigjarige oorlog aangelegd om de noordelijke provincies te beschermen tegen de strooptochten van de Spanjaarden. In het rampjaar 1672 weigerden de soldaten te vechten tegen de bisschop van Munster, beter bekend als Bommen Berend. Ladderzat vertrokken ze en zonde slag of stoor viel de schans in handen van de bisschop.

Zo vriendelijk ging het er in die tijd dus niet aan toe. Maar de Ommenaren zelf, waren dat ook zulke vechtersbazen?

Spreker: Jan Voortman, gepensioneerd politieagent

Ach, in mijn tijd viel dat allemaal wel mee. Natuurlijk moesten we wel eens optreden, maar dat viel in het niet bij de opstand die op pinkstermaandag 1732 uitbrak. Overall in de stad gingen voor- en tegenstanders van het stadsbestuur elkaar met messen, stokken of blote handen te lijf. Je moet weten dat het stadsbestuur in die tijd in handen was van een aantal welgestelde families. Ommen maakte een armoedige periode door en de gewone Ommenaren moesten tot 10% van hun karige inkomen afdragen aan het bestuur. Dat pikten ze niet langer. De bevolking eiste inzage in de financiën en wilde meer invloed op het stadsbestuur. Er werden protestmarsen georganiseerd met vaandels en hooivorken waarop het stadsbestuur hun aanhangers ocriep er tegenin te gaan. Dat liep vreselijk uit de hand. Uiteindelijk won het stadsbestuur, maar de verhoudingen tussen burgers en bestuur bleven lange tijd onrustig.

De bestuurlijke ontwikkeling in de middeleeuwen

Ommen lijkt nu zo'n vriendelijk, rustig stadje. Maar door de ligging heeft het een bijzondere geschiedenis vol vergeten verhalen. Grappig dat die strategische ligging nog altijd zichtbaar is. Heb je de brug over de Vecht gezien, het is er nog steeds een drukte van belang. Door die ligging moet Ommen door de jaren heen ook best lastig te besturen zijn geweest. Ik bedoel, iedereen wil wat van je – en wat wil je dan zelf eigenlijk?

Spreker: Hans Vroomen, burgemeester van Ommen

Vergeet niet dat Ommen ook altijd een plek van overleg geweest – niet alleen van geweld. Neem Nieuwebrug, ten zuiden van Ommen. Dat is al heel lang een ontmoetingsplaats. Eeuwen terugkwamen machtige ridders en invloedrijke burgers uit heel Overijssel hier bijeen om te vergaderen over gewichtige zaken. Van oudsher gebeurde dat in Zwolle, maar toen ook de Twenten aansloten bij het overleg was de afstand tot Zwolle aanzienlijk. Al in 1482 werd er daarom in de omgeving van Ommen vergaderd. Ik begrijp wel dat Ommen in de loop van de geschiedenis altijd een aantrekkelijke plek is geweest.

Hoe verder we in de geschiedenis teruggaan, hoe logischer het wordt dat Ommen een stad is geworden. Hoe zat dat dan precies? Ommen onderhield altijd al nauwe banden met de bisschop van Utrecht. Hij bezat sinds mensenheugenis een veerstal bij de doorwaadbare plaats aan de Vecht, iedereen die er langs wilde, moest tol betalen. In 1227 diende deze strategische plek als uitvalsbasis voor een strafexpeditie tegen de opstandige Drenten, waarbij bisschop Otto II het onderspit moest delven en werd gelyncht. Zijn opvolger was gebaat bij een versterkte steunpost in de Vechtstreek en de Ommenaren zochten beschermen tegen de dreiging uit het noorden. En kijk, dan komt bisschop Otto III op het toneel...

De toespraak van bisschop Otto

Mijn waarde Rome-gezinden en overige aanwezigen,
Vanuit mijn eminente positie ben ik niet gewend mijn onderdanen te danken voor de prachtige ontvangst die mij altijd weer ten deel valt.

Maar sinds uw koning Willem Alexander op Koningsdag zijn volk ook bedankt voor de geweldige dag, voel ik mij niet langer te groot dit vandaag hier wel te doen. Dus: beste Ommers, Omenaren en buitenlui: Van harte dank voor deze prachtige ontvangst en een groot compliment voor de organisatoren er van!

Ik voel me hier thuis en veilig, dus durf ik hier met 'n gerust hart mijn zwaard terzijde te leggen! U voelt ongetwijfeld wat dit voor mij betekent, wetende dat mijn voorganger Bisschop Otto II op enkele mars-uren afstand van hier, bij Ane, zijn hoofd is afgehakt.... Zoals niemand van U het zich nog zal herinneren, heb ook ik, 1 jaar nadat ik u in 1248 de stadsrechten heb toegekend, dit aardse voor het hiernamaals moeten verruilen. Maar daar kon U, als Ommen, niets aan doen.

Maar dat vroege vertrek naar boven gaf mij wel de kans van daar uit de zaken te volgen. Maar ook de ogen en oren van mijn beeltenis op het Vrijthof hebben mij daarbij zeer geholpen.

Toen uw gemeentebestuur mij enige tijd geleden vroeg vandaag opnieuw de stadsrechten uit te reiken, heb ik toch wel even geaard: Hoe kan het bestaan dat er in de loop van de jaren zo slordig met dit, toch waardevolle document is omgesprongen en het verloren is gegaan en slechts een afschrift bewaard is gebleven? Maar gelukkig overheerst het positieve en dus heb ik op uw verzoek volmondig 'Ja' gezegd.

Positief is te zien hoe de stad Ommen zich heeft ontwikkeld.

Ik herinner me nog als de dag van gister dat ik, om uw burgers te beschermen, opdracht gaf de stad te omheinen en de 3 stadspoorten te bouwen die we nu nog herkennen: De Bruggepoort, de Arrierpoort en de Vassenerpoort. Begonnen met een kerkje met wat neringdoenden er om heen is het goed te zien dat dit kleine stadje zich heeft ontwikkeld tot een flinke plattelandstad met hier en daar zelfs wat grootstedelijke problemen. Ik denk hierbij aan de verkeeropstoppingen in het centrum .

Maar ik heb er alle vertrouwen in dat dit kundig wordt opgelost. Wel denk ik dat de verantwoordelijken daarvoor mijn bisschoppelijke zegen zeker nodig zullen hebben. Al is het maar om te voorkomen dat (in figuurlijke zin) hun hoofd niet hetzelfde lot ondergaat als dat van mijn voorganger Bisschop Otto II....

Ik kan er mee leven dat de door mij ingestelde tolheffingen inmiddels zijn afgeschaft. Zelfs onderscheidt uw stad Ommen zich hierin positief van andere steden. Daar komt een moderne manier van tol heffen steeds meer in zwang. Ik doel hierbij op de dure parkeergelden voor uw hedendaagse vervoermiddel: het automobiel. Ommen is dus niet alleen maar zelfstandig maar ook uniek. Gratis parkeren in het centrum van de stad. Waar vind je dat nog?! Mijn zegen heeft het. Laten we het nog 775 jaar zo houden!

U zult begrijpen, beste Ommers, Ommenaren en Buitenlui dat, na dit moois, na hier de saamhorigheid in woord en daad geproefd te hebben, het mij een grote eer is, 775 jaar na dato, u het recht tot het zijn van een stad opnieuw te verlenen. Daartoe verzoek ik de Burgemeester en zijn wethouders naar mij toe te komen om namens alle inwoners van Ommen het volgende van mij te vernemen en de oorkonde waarin mijn besluit is vastgelegd, in ontvangst te nemen.

OMMER LIED

t.g.v. Ommen 750 Jaar Stadsrechten
tekst en muziek Henk Ruiter

Ommen m'n dorp en m'n stad
Jij houdt voor altijd een plek in m'n hart
Wat men ook allemaal over je zegt
Jij blijft bijzonder m'n stadj' aan de Vecht.

Je ligt daar al eeuwen tussen bossen en hei
Spanjaarden, Fransen trokken aan je voorbij
Men plunderde, roofde en brandde je plat
Maar je bent weer herboren m'n mooie stad.

Ommen, m'n dorp en mijn stad
Jij houdt voor altijd een plek in mijn hart
Wat men ook allemaal over je zegt
Jij blijft bijzonder m'n stadj' aan de Vecht.

Hoe mooi ligt ons Ommen omringd door natuur
Z'n prachtige bossen, de lucht nog zo puur
Het is hier goed toeven voor groot en voor klein
Maar laten w' er alsjeblijft zuinig op zijn

En het water van de Vecht
blijft maar stromen, blijft maar stromen
Zo was het en zo zal het gaan
al verstrijken de jaren jij blijft bestaan

Ommen, m'n dorp en m'n stad
Jij houdt voor altijd een plek in m'n hart
Wat men ook allemaal over je zegt
Jij blijft bijzonder m'n stadj' aan de Vecht
Jij blijft bijzonder m'n stadj' aan de Vecht!

Fotostenstelling

In het centrum van Ommen zijn door de Foto- en Filmgroep van het Cultuurhistorisch Centrum Ommen meer dan 90 historische foto's geplaatst om Ommen vroeger en nu in beeld te brengen

Doorkijkje van het Kerkplein naar het Vrijthof. Rechts het eerste stadhuis van Ommen. Afgebroken t.b.v. parkeerplaatsen rond de kerk.

Kerkplein, hoek Walstraat: Hoekhuis was heel lang geleden het kantoor van de rijksontvanger, later een woonhuis. In het huis ernaast woonden al vanaf 1918 wachtmeesters van de rijkspolitie.

Een bruidepaar bij de synagoge.

Hans Visser als stadsomroeper voor café "de Herberg".

Hier zit al vanaf 1847 een café. Weertman was de eerste tapper en het huidige café Flater wordt door oude Ommenaren nog vaak Weertman genoemd.

Reier en Aart

9. De Stadsmuur

Reier zet de hark tegen de muur en loopt naar de waterbak. Hij grinnikt om zijn eigen spiegelbeeld, een rood aangelopen hoofd, zijn haar in wilde pieken om zijn hoofd. Hij steekt zijn handen in het water en de rimpeling doet zijn beeld verdwijnen. Hij gooit een paar handen met water over zijn hoofd en in zijn nek. Het is warm, warm voor de tijd van het jaar. Het graan komt van de akkers af en wordt door de molenaar gemalen. Zijn moeder is druk in de moestuin achter de boerderij. De wortelen worden geoogst en de eerste kolen zijn bijna volgroeid. Tevreden kijkt Reier rond. Het werk voor vandaag zit erop, hij loopt nog even naar de markt. Sinds de bisschop hen stadsrechten heeft verleend is er een boel bedrijvigheid op gang gekomen.

Nu Ommen een stad is, heeft zij het recht gekregen om zich te beschermen tegen indringers. Het duurde dan ook niet lang of er werd begonnen met de bouw van een houten stadsmuur met drie poorten om de burgers van Ommen toegang te geven tot de stad. Gek eigenlijk, bedenk Reier zich. Vorig jaar maakte niemand zich zorgen over de beveiliging van de stad. Maar nu de bisschop gesproken heeft, is het blijkbaar ineens nodig een scheiding aan te brengen tussen de Ommenaren en de lui van buiten de stad. Even flitst het kritische gezicht van Janna hem in gedachten, op de dag dat bisschop Otto hen de stadsrechten verleende. Had ze dit al voorzien en dacht ze daar het hare van?

‘Reier, wat sta je daar te dromen? Kan je net zo goed meehelpen!’

Reier kijkt in de richting van waar het geschreeuw komt. Arend steekt zijn hand op en wenkt hem. ‘We hebben een gebrek aan mankracht. Je bent dan wel geen timmerman, maar sterk ben je wel. Kan je ons de komende tijd niet helpen?’

Reier denkt aan het werk rond de boerderij en maakt een inschatting. ‘Wat ik kan doen is ‘s morgens mijn pa helpen en jullie ‘s middags.’

Arend geeft hem een klap op zijn schouder.

‘Afgesproken. En aangezien de zon in het westen staat, kan je meteen aan de slag.’ Hij duwt Reier een stapel planken in zijn handen.

‘Aanpakken!’

Een uur later zitten de mannen bij elkaar in de schaduw. De gesprekken gaan niet alleen over de bouw hier in Ommen maar ook over de Hanzesteden Zwolle en Kampen. Ze vertellen over kerken, poorten en kantelen, over grachten en bruggen. Het duizelt Reier allemaal. Hij kwam nooit verder dan het punt waar Regge en Vecht samenkomen. Wat staat hen hier allemaal nog te wachten? Aan de ene kant is hij wel nieuwsgierig naar andere oorden, maar aan de andere kant, wat word je er wijzer van? Uit Ommen vertrekken doet hij niet, hij zou zijn plekje aan de Vecht niet willen missen. Laat hem maar de dromer zijn, de dromer in een heuse stad.

Reier en Aart

10. Het Stadsbestuur

‘Laat me je eens van alle kanten bekijken.’

Reier schiet in de lach en maakt een rondje. Zijn moeder knikt goedkeurend. Vanuit zijn ooghoek ziet Reier dat zijn vader van achter de deur meekijkt. Voor de gelegenheid heeft Reier schone kleren opgezocht. Hij heeft zijn haar met veel water in bedwang proberen te krijgen, maar blijkbaar is dat niet goed gelukt. Zijn moeder doet nog een poging een piek de goede kant op te sturen, maar tevergeefs.

‘Het is goed zo’, bromt zijn vader die tevoorschijn gekomen is. ‘Laten we maar gaan.’

Met z’n drieën lopen ze in de richting van de meent. Daar is het al een drukte van belang. Aan de rand is een klein podium gebouwd. Iemand wenkt naar Reier. ‘Kom hierheen, je vader en moeder kunnen op de meent blijven.’

Met een groepje mannen staan ze bij elkaar. Zenuwachtig stoten ze elkaar aan. Of ze hun tekst wel goed uit het hoofd hebben geleerd. Of ze niet liever de benen nemen nu het nog kan. Reier zoekt in de menigte naar het gezicht van zijn moeder. Ze kijkt trots naar haar zoon. Nee, geen denken aan dat hij nu nog weg zou kunnen lopen.

Een van de bestuurders van de stad klimt op het podium en neemt het woord. Hij houdt een toespraak over het belang van de stadsrechten voor Ommen en de rechten en plichten die daar voor de Ommenaren aan verbonden zijn. De vrije handel binnen de stad, het gebruik mogen maken van de oversteek over de Vecht en het vrij mogen

laten grazen van het vee op de stadsweides. Maar rechten brengen ook plichten met zich mee. En daarvoor staat Reier hier.

De bestuurder wenkt en het groepje mannen betreedt het podium. Terwijl ze zenuwachtig op een rij gaan staan, begint de bestuurder te spreken. Of de mannen goed willen luisteren en hem na willen zeggen:

‘Ik zweer dat ik de stad Ommen daadwerkelijk zal helpen beschermen...’ Reier recht zijn schouders en spreekt de woorden zorgvuldig uit. ‘...en dat ik zorg zal dragen voor de stad en zijn inwoners...’ Dat vindt Reier eigenlijk de belangrijkste belofte, dat hij een bijdrage zal leveren aan de leefbaarheid van de stad.

De bestuurder gaat verder ‘...ieder naar zijn eigen vermogen, om het beste te doen voor de stad.’ Stuk voor stuk worden de beloften door eenieder herhaald. Tenslotte gaat de bestuurder voor hen staan en wijst hen een voor een aan. Wanneer hij bij Reier is, haalt die een keer diep adem en zegt dan met luide stem ‘Dat mij God soe helpen ende al zijne hilgen.’ Wanneer de laatste man gesproken heeft gaat er een gejuich op. Reier en de ander mannen mogen zich volwaardig burger van Ommen noemen en ze zijn door hun belofte gehouden aan de regels die in de stadswillekeur zijn opgeschreven. Daar maakt Reier zich weinig zorgen over. Een vechtjas is hij niet, dobbelen heeft hij nog nooit gedaan en dat er alleen op feestdagen wijn geschonken mag worden, vindt hij prima.

Hij loopt naar zijn vader en moeder. ‘Zullen we teruglopen naar de boerderij? Er ligt nog werk op ons te wachten.’

De blik van de jeugd

Leerlingen van diverse scholen maken onder leiding van Azat Malikov schilderijen met het thema *Waar denk ik aan bij Ommen?*

Omm 775 joar stadsrecht

Omm ef 775 joar stadsrecht, ja dat is echt woar.
En kreeg dat in 1248, op 25 augustus dat joar.
Mien greune stad aan de vechte,
de parel van Oaveriessel,
Ut greune hart van Sallaand, en das gien versinsel.
Stiet garant veur menig fietsroute in de natuur,
En met de bootties op de vecht,
vermaakt men zich menig uur.
Maar ok oos centrum gef zommers veul plezier.
De Ommenaar en toerist kunt met völle wille geniet,
n'ieder op zien manier
En de markt en het karkplein is't altiet gezellige
vol met terras
Um iederêne noar de zinne te maakn dat zal oe
niet verrasn
En loat wie de joarlukse bissingh-daagn nie vergetn,
Omm mien bruisend stadtie an de vechte,
Tot slutingtiet vaak gezellig, veural met mooi weer.
Eenmaal thus dan weet zut we,
ik vergette Omm nooit meer.

Jan Woelders

Ommen 9 mei 2023

25 augustus

Reünie voor Oud(e) Ommenaren

In het Hervormd Centrum wordt een reünie georganiseerd voor iedereen geboren voor 1954 en opgegroeid in Ommen.

9 september Ommer Korenlint

De open monumentendag wordt dit jaar uitgebreid met een korenlint. Op vier verschillende plekken, in de drie kerken in het centrum en in de muziektent treden afwisselend negen Ommer koren op. De middag wordt afgesloten met een gezamenlijk optreden van koren die een medley van Ommer liedjes ten gehore brengen.

6 oktober Droom de Dag

Het Ommer mannenkoor voert een bewerking op van een eerder uitgevoerd stuk: Droom de dag. Een muzikale voorstelling die zich afspeelt rondom kasteel Earde, een verhaal vol historie, liefde en verraad.

Reier en Aart

11. De stad Ommen

Reier ligt in het gras en kijkt naar de voorbijtrekkende wolken. Er ontsnapt hem een diepe zucht. Hoe lang is het geleden dat hij samen met Aart langs de Vecht slenterde? Ze waren tevreden. In ieder geval was hij tevreden met het leven dat hij leidde. En nu? Wat vindt hij nu? Er is zoveel veranderd. Langzaam komt hij omhoog. Voor hem ligt de Vecht. Er vaart een kleine boot voorbij, hij steekt zijn hand op. Er klinken stemmen en er wordt enthousiast terug gezwaaid.

Achter hem wordt de laatste hand gelegd aan de houten stadsmuur. Ommen kan zich beschermen tegen vijandelijke aanvallen. Welke aanvallen heeft hij zich afgevraagd. Natuurlijk, de bestuurlijke vernieuwing juicht hij toe. Het mogen handelen zonder tussenkomst van de landheer, het vrij mogen gebruiken van de landerijen en de vrije oversteek over de Vecht. Dat zijn voorrechten waar hij ook dankbaar gebruik van maakt. Maar ook hij heeft al een keer voor een gesloten stadspoort gestaan. Te laat thuis. Hij schiet in de lach. Doet zijn vader niet moeilijk over, maar de bestuurders van de stad wel.

Kom, hij moet weer aan het werk. Dat is niet veranderd. Terwijl hij richting de stadspoort wandelt, denkt hij aan zijn laatste ontmoeting met Janna. Hij heeft het haar maar direct gevraagd, wat wil je eigenlijk? Ze had lang nagedacht over het antwoord.

‘Eigenlijk wil ik net zo zijn als jij. Gewoon tevreden met wat er is. Maar ik kan het niet. Ergens ben ik altijd boos en kan ik me niet neerleggen bij een rustig leven.’

Hij had zijn schouders opgehaald. ‘Sorry Janna, maar dit is wie ik ben. En wat er ook allemaal verandert in Ommen, ik hoop niet te veranderen. Ik blijf Reier.’

Ze was net als altijd weggelopen maar voor het eerst had ze een eindje verderop getwijfeld. Toch was ze doorgelopen. Haar eigen leven tegemoet.

‘Reier!’ In gedachten verzonken, hoort hij zijn naam eerst niet. Hij schrikt wanneer er een hand op zijn schouder geslagen wordt.

‘Reier jongen, hoe gaat het met je?’

Reier kijkt om en ziet het vrolijke gezicht van Aart. Even weet hij niet wat hij moet doen en dan omhelzen de twee elkaar. Hun vragen buitelen over elkaar heen. Ze lachen, ‘Jij eerst!’

Aart wijst op de houten stadsmuur. ‘Wat is hier gebeurd?’

Reier begint te vertellen. Over de komst van de bisschop, de stadsrechten en de rechten en plichten die de burgers van Ommen hebben gekregen.

Aart schudt zijn hoofd. ‘Ik kan ook niet even weggaan, of alles wordt anders. Hoe bevalt het leven als stadse burger?’

‘Ik kan jou beter vragen hoe het aan boord is geweest. Jij ging op pad voor het avontuur. Heb je dat gevonden?’

Aart zucht. ‘Ja, ik ben op plaatsen geweest die ik niet kende en handelswaar in handen gehad die nieuw voor me was. Ik heb hard gewerkt en lange dagen gemaakt. Ik heb vrienden en vijanden ontmoet. Maar avontuur? Eigenlijk leken de meeste dagen wel op elkaar. Veel leek op jouw leven, maar dan op zee.’

‘Mijn leven – tja. Volgens mij blijft het belangrijkste dat we naar elkaar omkijken en elkaar helpen waar nodig. Ik hoop echt dat dat niet gaat veranderen. en voor de rest? We gaan het wel zien...’

De twee slaan hun armen om elkaar heen. ‘Tijd voor een borrel, vind je ook niet? Dan zullen we ons leven eens bespreken. En onze toekomst!’

Heeft Ommen in 1248 daadwerkelijke stadsrechten ontvangen? Bestaat daar hard bewijs voor of wijzen de feiten anders uit? De historische aanwezigheid van muren en poorten in Ommen, wijst er wel op dat Ommen van de bisschop zekere voorrechten heeft gekregen. Maar de echtheid van de brief waarin aan Ommen stadsrechten is zeer twijfelachtig.

In de rond 1830 verschenen 'Beschrijving van Ommen' staat: 'Alzoo het bisschop Otto III behaagde hen op den St. Bartholomeusdag van het jaar (1248) met Stadsrechten te begunstigen en wel in dezelfde mate en uitgestrektheid als te voren reeds door hem of zijn voorzaten aan de drie grootere steden Deventer, Kampen en Zwolle verleend waren'. Dit is gebaseerd op een op perkament geschreven brief die zich in het stadsarchief bevindt. Inmiddels is wel vast komen te staan dat we hier hoogstens met een afschrift te maken hebben en dat de originele stadsbrief (om welke reden dan ook) niet is bewaard. In het afschrift komen ook nog eens verschillende onjuistheden voor:

1. Als de dag van het verlenen van de stadsrechten noemt de onbekende schrijver St. Bartholomeusdag (24 aug.) en in het stuk staat 'daags na St. Bartholomeusdag (25 aug)
2. Als het jaar van het verlenen van deze rechten wordt aangenomen 1248 en in het afschrift staat 1208
3. Aan het afschrift hangt een fragment van een zegel in rode was. Dit zegel is niet van Otto III, maar van bisschop David van Bourgondië.

Mr. A. Telting noemt het in *Stadsrecht van Ommen (1897)* 'de afdruk van de stadsbrief door Otto van Holland gegeven, of liever gezegd van de oorkonde, welke daarvoor door wil gaan'. Hij schrijft verder: 'dit zonderlinge stuk, dat geheel gesteld is in de gedwongen vorm der oorspronkelijke stedelijke privilegiebrieven en zich door geen enkel afschrift of bijbehorende verklaring als kopie doet kennen, draagt evenwel in alle opzichten de bewijzen dat het in veel latere tijd moet zijn ontstaan. De hand waarmede het charter is geschreven behoort tot de 17de eeuw en ook de slordige redactie, waarin men zelfs bij de opgave van het jaartal een woord weglief, doet onze zien dat wij hier hoogstens met een kopie van het oorspronkelijke, zo niet met eene navolging van andere dergelijke brieven te doen hebben.'

De oudste vermelding dat Ommen stadsrechten heeft gehad, wordt beschreven door Dumbar. In *Analecta'II, Overijsselsche Chronycken* uit 1721 staat: 'ende in hetselfde jaer heeft Ommen stadsgerechtigheid gekregen'. Dumbar noemt Ommen ook wanneer hij schrijft dat in 1336 'geheel Overijssel, uitbezondere Campen, aan den Grafe verpondt werd, waar onder de steden Deventer, Swolle, Hasselt, Genemuiden, Ommen, Rijssen, Gore ende Oudenzeel'. Schijnbaar zijn de 'rechten en vrijheden' die Ommen zou hebben genoten, niet nader omschreven door bisschop Otto III. Dumbar vermeldt slechts dat ze gelijk stonden aan die van Zwolle, Kampen en Deventer.

Toch kan men over de echtheid van de Ommer stadsrechten wel een paar vragen stellen. Waarom is bijvoorbeeld pas in 1451 de stadswillekeur vastgesteld, dus ruim 200 jaar later. Heeft Ommen van 1248 tot 1451 deze voorschriften niet gehad, die toch horen bij het verkrijgen van stadsrechten?

Een andere vraag is waarom men pas in de 17de eeuw, dus 500 jaar later, een nieuwe bevestiging van de stadsrechten wilde hebben. Wanneer het stuk een afschrift van de oorspronkelijke stadsbrief was, was het origineel toch wel beschreven in het afschrift. Je kunt je dus afvragen of het bekende stuk een afschrift is of een stuk dat men opstelde om toch maar iets te hebben dat op een officiële oorkonde geleek.

Toen men in Deventer een afschrift wilde hebben van een zwaar beschadigde bisschoppelijke brief uit 1346, 'sulks deselve met een spelde van geheget, om niet 't eenemaal door onvoorienichheid affgeruckt te worden', voorzag men het afschrift van een zegel van de stad Deventer en de reden waarom en bewaarde men het afschrijft samen met het beschadigde origineel. Waarom is de oorspronkelijke stadsbrief uit 1248, ook al was deze beschadigd, niet met het afschrijft bewaard?

We kunnen het bezit van Ommer stadsrechten alleen nog maar bewijzen wanneer de oorspronkelijke brief van bisschop Otto III na 775 jaar verdwenen te zijn geweest nog eens tevoorschijn komt. Als deze brief tenminste ooit bestaan heeft.

1248 OMMEN 2023

Bestuur van de Stichting 775 stadsrechten Ommen
vlnr Jan Doedens, Alice Makkinga, Hans Kersbergen,
Zwanet Rosema, Ria Kroon

OMMEN LIGT AL VELE JAREN

Revue 1998 - tekst Henk Ruiter - mel. "Zaltbommel"

Ommen ligt al vele jaren, jaren
aan de kronkelige Vecht
En wat mensen vroeger deden, deden,
was voor Ommen lang niet slecht
Ja, dit lied mag nooit verstommen -stommen
Samen zingen we in koor, in koor
Lang leve ons mooie Ommen, Ommen
en dit lied klinkt altijd door.

Dus we dansen en we zingen,
zingen over Ommen aan de Vecht
We zoeken naar de mooie dingen, dingen
en duwen het pessimisme weg
Ja, dit lied mag nooit verstommen -stommen
Samen zingen we in koor, in koor
Lang leve ons mooie Ommen, Ommen
en dit lied klinkt altijd door.

Zingen over Ommen weet je, weet je,
doen we toch nog nooit genoeg
't Blijft hetzelfde leuke liedje, liedje
en wij gaan door tot morgenvroeg.
Ja dit lied mag nooit verstommen -stommen
Samen zingen we in koor, in koor
Lang leve ons mooie Ommen, Ommen
en dit lied klinkt altijd door.

